

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Оршанського Леоніда Володимировича на дисертаційну роботу Близнюка Миколи Миколайовича «Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія і методика навчання (технічні дисципліни)

Актуальність обраної теми. Процеси глобалізації, яка створює принципово нову соціально-культурну, політико-економічну реальність, де взаємозалежність суспільства в різних сферах діяльності стає найбільш помітною, торкаються, з-поміж іншого, й розвитку художньо-творчої практики в Україні, що виявляється в загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури. Інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм, правил і стандартів в освіту, науку, техніку, технології, поширенні та взаємовпливі культурно-мистецьких і науково-технічних досягнень. У підсумку такі засади сприятимуть підвищенню в Україні європейської, культурної ідентичності й інтеграції з загальноєвропейським інтелектуально-освітнім, культурно-мистецьким і науково-технічним простором.

Нині серед подій, що особливо хвилюють українське суспільство, першочерговими є проблеми освітньої галузі, її реформування крізь призму вдосконалення й навіть кардинальної зміни підходів до процесів навчання та виховання. Вони торкнулися усіх ланок освіти, зокрема й вищої мистецької. Фундаментальні зміни національного освітнього простору характеризуються новим розумінням цілей і завдань вищої мистецької освіти, усвідомленням необхідності переходу до моделі навчання «впродовж життя», новими концептуальними підходами до розробки та використання методик і технологій ефективної освітньої діяльності. Сьогоднішній стан підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема у галузі декоративно-прикладного мистецтва та дизайну, викликає певну стурбованість, адже подальший розвиток вищої мистецької освіти висуває кардинально нові вимоги до особистісних і професійних якостей митця, потребує висококваліфікованого педагогічного супроводу, широкого впровадження новітніх інноваційних технологій, передовсім інформаційних, комунікаційних, цифрових. Міркування

з цього приводу свідчать про те, що обрана здобувачем тема дослідження є актуальною науково-педагогічною проблемою.

Одразу ж слід наголосити, що дисертаційне дослідження М.М. Близнюка характеризується чіткою структурованістю, логічністю та цілісністю. Кваліфікаційна наукова робота містить анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел і додатки, які є обґрунтованими та взаємопов'язаними. Дисертантом чітко визначений науковий апарат дослідження, використано комплекс ефективних наукових підходів для вирішення сформульованих завдань дослідження. Достатній обсяг джерельної бази характеризує кропіткий літературний аналіз досліджуваної проблеми, а чимала кількість закордонних джерел свідчить про врахування зарубіжного досвіду під час наукових пошуків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації зумовлений сукупністю завдань, що конкретизують мету дослідження: науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі використання інформаційних технологій.

Дисертаційне дослідження складається з п'яти розділів, на сторінках яких розгортається науковий наратив й аналіз різного роду літературних джерел. Тут одразу слід наголосити, що характерною рисою дисертаційної роботи М.М. Близнюка є чіткість використаного понятійно-категоріального апарату, який у дослідженні відіграє принципово важливу роль. Поняття, категорії, дефініції на кшталт «художнє конструювання», «художнє проектування», «етнодизайн», «інформаційні технології в мистецькій освіті» та інші старанно аналізуються та розкриваються, їх тлумачення диференційовані, достатньо аргументовані й підкріплені авторською інтерпретацією.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади розвитку сучасної професійної мистецької освіти в системі педагогічної науки» проаналізовано проблеми інтеграції знань у контексті художнього сприйняття, сучасні інтегративно-педагогічні концепції та місце і роль інформаційних технологій у цьому процесі. Розкрито теоретичні засади дослідження проблеми набуття студентам знань й умінь, а також наукові підходи до структурування і проектування методичних систем навчання. Увага сконцентрована на педагогічному дизайні як сучасному дидактичному напрямі у підготовці

майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та фахівців з художнього проектування та конструювання об'єктів навколишнього предметного світу. Заслуговує на увагу здійснений автором комплексний аналіз науково-педагогічних, нормативно-правових, філософських, психологічних і соціологічних джерел.

На основі теоретичного аналізу дисертант сформулював припущення, що навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій буде лише тоді ефективним, коли будуватиметься і розроблятиметься як цілісна методична система, спрямована на розвиток креативної особистості, що забезпечує творчу взаємодію викладача і студентів на основі системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого та проектно-технологічного підходів і враховуватиме соціальний контекст розвитку інформаційного суспільства.

Методологічним підґрунтям дослідження виступили системний (системно-синергетичний), діяльнісний, особистісно орієнтований і проектно-технологічний підходи, комплексне та взаємодоповнювальне використання яких дало загальне уявлення про досліджуваний феномен. Проведений аналіз методологічних засад дослідження проблеми методів навчання етнодизайну дозволив зробити висновок про актуальність і важливість застосування передовсім системного (системно-синергетичного) підходу до її розв'язання. Дисертантом обґрунтовано важливість використання цього підходу в поєднанні з іншими науковими підходами. Тому система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва кваліфікується автором як складна і багатоаспектна, а її вивчення здійснюється з різних методологічних позицій.

У другому розділі «Концептуальні засади етнодизайнерської підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва» розглянуто проблеми професійної підготовки фахівців у галузі декоративно-прикладного мистецтва як важливої складової системи вітчизняної художньої освіти, всебічно схарактеризовано етнографічний аспект народної творчості та його вплив на освітні системи. Етнодизайнерська діяльність розглядається крізь призму витоків, генези і перспектив вітчизняного етнічного дизайну, елементів народної творчості та формування професійної компетентності суб'єктів навчання декоративно-прикладному мистецтву. Сутність і структуру

етнодизайну розкрито з погляду формування теоретичних засад і методичних основ навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

На думку дисертанта, підґрунтям для інноваційного способу організації освітнього процесу з етнодизайну у мистецьких ЗВО має стати теоретично обґрунтована та поширена у світовому інформаційному просторі концепція сталого розвитку, пріоритетними теоретико-методологічними засадами реалізації якої є взаємодоповнюваність принципів екологічності, етнокультурності й економічності у фаховій підготовці майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, які покликані вдосконалювати навколишній предметний світ з урахуванням гармонійного поєднання краси та доцільності.

Автор слушно зауважує, що у такому педагогічно доцільно організованому інформаційному середовищі виявляються проектно-творчі можливості студентів: інтелектуальний потенціал, допитливість, творча ініціатива, незалежність, самостійність, прагнення до культурного самовираження, наполегливість, самовідданість у служінні народу та його естетичним ідеалам, оригінальність прийняття рішень, винахідливість тощо.

Здобувачем визначено концептуальні засади інтеграції навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі використання ІТ: 1) інтеграція як чинник мотивації навчання етнодизайну; 2) інтеграція знань як основа інтеграції змісту етнодизайнерської підготовки; 3) реалізація змісту етнодизайнерської підготовки на засадах інтегративно-ємних педагогічних технологій - проблемного навчання, контекстного навчання, модельного навчання та ін.; 4) створення інтегрованих метапредметів як результат інтеграції змісту етнодизайнерської підготовки; 5) інтеграція змісту етнодизайнерської підготовки як засіб формування творчої особистості; 6) багаторівневність як реалізація інтегративного підходу до формування змісту підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій.

У третьому розділі *«Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій»* розглянуто концептуальні засади й особливості проектування моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій, виокремлено структурні елементи, а також обґрунтовано

оптимальні шляхи, методи, форми організації й умови впровадження методичної системи навчання етнодизайну в освітній процес мистецького ЗВО.

Методична система створювалася дисертантом з урахуванням сукупності принципів і методів формування понятійно-категоріального апарату, що описує взаємодію суб'єкта й об'єкта художнього проектування, передбачає розвиток навчальної і творчої діяльності студентів від нижчих форм (оволодіння системою знань й умінь із розв'язання етнодизайнерських завдань репродуктивного характеру) до вищих (уміння застосовувати набуті знання в нових умовах при комплексній реалізації складних художніх проектів). До структури методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій включено цільовий, змістово-процесуальний, організаційно-управлінський і результативно-оцінювальний блоки.

У методичній системі виокремлено ціннісно-смісловий, суб'єктно-організаційний та процесуально-діяльнісний компоненти. У межах ціннісно-сміслового компонента передбачений методичний вплив на внутрішньо-особистісне середовище студента, стимулювання мотивації до навчальної діяльності у галузі етнодизайну. В ціннісно-смісловому компоненті методичної системи пріоритетну роль відведено фактору викладача закладу вищої освіти мистецького профілю, який залучає студентів до пізнання етнічних культурних цінностей, традицій, сам є носієм етнонаціональної культури, здійснює художньо-проектну діяльність спільно зі студентами, сприяє їхньому самоусвідомленню себе як носіїв етнокультури. Процесуально-діяльнісний компонент спрямований на практичну реалізацію змісту навчання студентів етнодизайну на основі ІТ.

У четвертому розділі дослідження «Роль і місце інформаційних технологій в системі навчання студентів декоративно-прикладному мистецтву» дано характеристику концептуальним підходам до використання ІТ в умовах вищої мистецької освіти, в т.ч. у процесі професійної підготовки з етнодизайну. Розглянуто теоретичні та загальнонаукові засади інтеграції ІТ в середовищі мистецької освіти як передумови навчання ІТ-проектування. Аналізуються методичні аспекти навчання студентів розв'язання етнодизайнерських завдань різних рівнів складності засобами комп'ютерної графіки, подано етапи підготовки студентів до комунікаційної взаємодії на базі електронних ресурсів.

Автор наголошує, що зважаючи на активний процес розвитку інформатизації суспільства, виникла нагальна потреба широкого професійного використання засобів ІТ у процесі художнього проектування. Це зумовлює зміни у підходах до фахової підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, вимагає досконалого володіння ними комп'ютерною технікою та сучасним програмним забезпеченням. Провідна роль при цьому належить комп'ютерній графіці, котра розглядається як спеціальна галузь інформатики, об'єктом вивчення якої є сукупність методів створення, обробки і відображення художньо-графічної інформації засобами апаратного забезпечення та виведення цієї інформації на площину для подальшого використання.

Підтверджено, що розроблена М.М. Близнюком модель методичної системи навчання етнодизайну забезпечує можливість постійного оновлення знань й удосконалення практичних умінь і навичок, вироблення особистісних якостей та рис мобільних і конкурентоздатних художників декоративно-прикладного мистецтва, котрих вирізняє високий рівень фундаментальної, мистецької та професійно спрямованої етнодизайнерської підготовки, в якій головна роль належить ІТ.

У п'ятому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій» схарактеризовано програму підготовки до впровадження авторських інновацій, особливості організації етапів науково-педагогічного експерименту; подано результати реалізації структурних компонентів моделі методичної системи, впливу організаційно-методичних умов; проведено кількісний та якісний аналізи ефективності розробленого науково-методичного забезпечення, інтерпретовано результати статистичного аналізу одержаних даних, наведено підсумки апробації в мистецьких ЗВО.

Аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив ефективність розробленої методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ. Засвідчено, що ефективність її використання підвищується за рахунок забезпечення практичних потреб суб'єктів навчання й урахування динамічного розвитку нових цифрових технологій та створення сучасних комп'ютерних програм для дизайнерів.

Достовірність висновків і наукова новизна отриманих результатів.

Вірогідність наукових положень і результатів дослідження забезпечено теоретичною та методологічною обґрунтованістю авторської концепції дослідження, комплексною методикою вивчення й узагальнення результатів теоретичного аналізу проблем навчання студентів етнодизайну відповідно до мети і завдань наукового пошуку на основі використання значної кількості вітчизняних і зарубіжних джерел, а також поєднанням кількісного і якісного аналізу дослідницьких матеріалів.

Не викликає заперечень **наукова новизна** педагогічного дослідження, яка полягає в тому, що дисертантом:

по-перше розроблено авторську концепцію методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, яка містить ідеї, положення і принципи навчання етнодизайну, норми і правила професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, що ґрунтуються на системному, діяльнісному, особистісно орієнтованому, технологічному й інших методологічних підходах;

по-друге, створено й апробовано методичну систему навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ й обґрунтовано організаційно-методичні умови її ефективного функціонування;

по-третє, аргументовано і приведено у відповідність зміст навчання етнодизайну вимогам, сформульованим на основі аналізу досвіду професійної діяльності викладачів ЗВО мистецького профілю та з урахуванням потреби широкого використання студентами засобів ІТ у процесі творчої художньо-проектної підготовки; виокремлено інваріантну та варіативну складові змісту навчання етнодизайну, оволодіння якими забезпечує послідовність, наступність і високий рівень сформованості у студентів готовності до використання сучасних ІТ у різних освітніх і професійних сферах;

по-четверте, досліджено можливості й особливості використання сучасних комп'ютерних програмних засобів у процесі розв'язання студентами художньо-проектних завдань різного рівня складності;

по-п'яте, вдосконалено підходи до організації та здійснення освітнього процесу шляхом виокремлення контекстно залежних від предметної галузі та діяльності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва складників їхньої готовності до застосування ІТ; відібрано дидактично доцільні форми, методи і засоби навчання студентів етнодизайну на основі ІТ, які

пов'язуються з відповідним профілем підготовки у галузі декоративно-прикладного мистецтва; обґрунтовано сучасні підходи до педагогічного управління освітнім процесом у мистецькому ЗВО;

Дослідження має не лише науково-теоретичне, а й **практичне значення**. На основі його результатів розроблено і впроваджено в освітній процес навчально-методичний посібник «Інформаційно-комп'ютерні технології: мистецький аспект», електронний посібник «Крок за кроком: інформаційні технології у підготовці фахівців художнього-проектного профілю», програми навчальних дисциплін «Основи інформатики», «Комп'ютерна графіка», «Мультимедійне проектування», «Комп'ютерне проектування», навчально-методичні комплекси та ін.

Повноту викладу результатів дослідження засвідчено публікаціями наукових праць автора, зазначеними у висновках до кожного розділу; загальними висновками, що відповідають сукупності завдань дисертації. **Вірогідність результатів дослідження** підтверджується ґрунтовною джерельною базою, яка налічує 525 джерел; оприлюдненням результатів на конференціях і семінарах, а також додатками на 167 сторінках, що засвідчують обґрунтованість резюмованих висновків опрацьованого наукового матеріалу, посилюють науковий характер дисертаційного дослідження М. М. Близнюка. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені в 63 наукових і навчально-методичних працях, з яких: 3 монографії, лише одна з них - колективна; 21 стаття у вітчизняних фахових виданнях; 6 статей у зарубіжних виданнях; 23 статті і тези у матеріалах конференцій; 2 навчально-методичних посібника; 8 навчально-методичних комплексів і програм.

Проведена експертиза дослідження дає підстави стверджувати, що структура дисертації М. М. Близнюка відображає послідовність виконання завдань, сформульованих автором для вирішення досліджуваної проблеми, і в цілому розкриває логіку проведеного наукового пошуку. Робота логічно структурована і містить аргументовані висновки. Зміст і структура автореферату відповідають змісту та структурі дисертації.

Однак, вважаємо за необхідне висловити авторові дослідження певні **зауваження і побажання**:

1. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади розвитку сучасної професійної мистецької освіти в системі педагогічної науки», на наш погляд, недостатньо уваги приділено предмету дослідження - системі навчання

етнодизайну та нинішньому стану професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у мистецьких ЗВО.

2. У першому розділі дисертації автор пропонує власне тлумачення поняття «методологія художньо-проектної діяльності». Слід зауважити, що це поняття є усталеним і регламентується професійним стандартом вищої освіти (галузь знань 02 «Культура та мистецтво»).

3. Загально визнано, що пріоритетним джерелом розвитку етнодизайну є національне мистецтво, передовсім його декоративно-прикладний напрям. Авторів бажано було б обґрунтувати різницю між поняттями «етнодизайн» і «декоративно-прикладне мистецтво» з огляду на їх семантичне значення та змістове наповнення.

4. Згідно з авторською концепцією, системний (системно-синергетичний) підхід передбачає здатність методичної системи до саморозвитку і самоорганізації. На нашу думку, більш поглиблений аналіз реалізації саме цього методологічного підходу дозволив би найбільш повно виявити функціонування і розвиток запропонованої автором методичної системи у постійно змінних обставинах, зумовлених процесами реформування і бажанням України інтегруватися в європейський науково-освітній простір.

5. Задекларований дисертантом комплекс методологічних підходів, на наш погляд, доцільно було б розкрити в межах третього розділу дисертації, де здійснюється науково-теоретичне обґрунтування моделі методичної системи навчання етнодизайну та організаційно-педагогічних умов її функціонування.

6. У схемі моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ відсутні зв'язки між структурними елементами, що є досить важливим з погляду корекції організаційно-методичних умов її успішної реалізації.

7. У висновках до розділів варто було б зосередитися на авторській інтерпретації змісту підрозділів у контексті із заявленою гіпотезою дослідження, а не переповідати зміст теоретичних положень розділів у стислому вигляді безвідносно до авторського припущення.

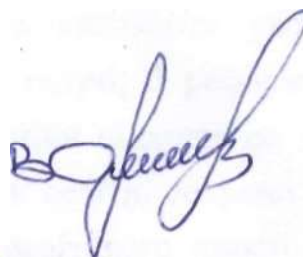
8. Бажано було б ширше обґрунтувати педагогічно доцільні шляхи впровадження навчання етнодизайну на основі ІТ не лише у мистецьких ЗВО, а й педагогічних і технічних вишах України, де створені і успішно функціонують кафедри графічного, промислового, ландшафтного та інших видів дизайну.

Однак висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дослідження М.М. Близнюка, яке є оригінальною і самостійною кваліфікаційною науковою роботою. Дослідник продемонстрував вміння самостійно ставити й аргументовано розкривати складні наукові проблеми, визначати суперечливі тенденції та на належному науковому рівні знаходити шляхи їх розв'язання.

Проведений аналіз дає підстави зробити **загальний висновок:** за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, сукупністю отриманих результатів, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях дисертація «Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України за №567 від 24.07.2013 р., а її автор - Микола Миколайович Близнюк.- заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика навчання (технічні дисципліни).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти Дрогобицького
державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Л.В. Оршанський

12 грудня 2018 р.

